

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas sayısı: 1986/19

Karar sayısı: 1987/3

Karar günü: 27/1/1987

R.G. Tarih-Sayı :28.05.1987-19473

İtiraz Yoluna Başvuran : Dört yol İş Mahkemesi

İtirazın Konusu: 2.9.1971 günlü, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu (BAĞ-KUR) nün 14/3/1985 günlü, 3165 sayılı Kanun ile değişik 63. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'nın 17. ve 49. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptaline karar verilmesi istemidir.

I. OLAY :

Dikkatsizlik ve tedbirsizlikle Bağ-Kur sigortalısı bir şahsın ölümüne sebebiyet vermekten 4/8 oranında kusurlu bulunan davalıdan, 1479 sayılı Kanunun 63. maddesi uyarınca sigortalının hak sahiplerine ödenmesi gereken ölüm aylığı yardımlarının sermaye değeri, Bağ-Kur tarafından aynı maddenin ikinci fıkrası gereğince rücu tahsil edilmiş ve ölen sigortalının hak sahiplerine yapılan bu ölüm aylığı yardımlarının, değişik tarihlerde çıkarılan kanunlarla artırılması üzerine, kurumca açılan birden çok dava sonunda bu artışlar da kusur oranında davalıdan geri alınmıştır. Altıncı kez açılan rücu davasında davalı tarafından ileri sürülen Anayasa'ya aykırılık iddiasını ciddi bulan mahkeme, 1479 sayılı Kanunun 63. maddesinin ikinci fıkrasının iptali için dosyanın Anayasa Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

III. YASA METİNLERİ:

A - İptali İstenen Yasa Kuralı:

2/9/1971 günlü, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun, iptali istenilen ikinci fıkrası hükmünü de içeren 14/3/1985 günlü, 3165 sayılı kanun ile değişik 63. maddesi şöyledir:

"Madde 63 - Üçüncü bir kimsenin suç sayılır hareketi ile bu kanunda sayılan yardımların yapılmasını gerektiren bir halin doğmasında, Kurum, sigortalı veya hak sahiplerine gerekli bütün yardımları yapar.

Ancak, Kurum, yapılan ve yapılacak yardımların tutarı için üçüncü kişilere, istihdam edenlere, araç sahiplerine ve diğer sorumlulara rücu eder."

B - Dayanılan Anayasa Kuralları :

"Madde 17 - Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz.

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

Mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesi hali ile meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma ve isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır."

"Madde 49 - Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.

Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır.

Devlet, işçi - işveren ilişkilerinde çalışma barışının sağlanmasını kolaylaştırıcı ve koruyucu tedbirler alır."

IV. İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca H. Semih Özmert, Orhan Onar, Necdet Darıcıoğlu, Yılmaz Aliefendioğlu, Yekta Güngör Özden, Mehmet Çınarlı, Servet Tüzün Mahmut C. Cuhruk, Mustafa Gönül, Mustafa Şahin ve Adnan Kükner'in katılmalarıyla 26/6/1986 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığı saptandıktan sonra işin esasının incelenmesine, sınırlandırma sorununun esas incelemede ele alınmasına, oybirliğiyle karar verilmiştir.

V. ESASIN İNCELENMESİ:

işin esasına ilişkin rapor, başvurma karar ve ekleri, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen Yasa hükmü, itiraza dayanak yapılan Anayasa kuralları, bunlarla ilgili gerekçeler ve öteki yasama belgeleri okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

İlk inceleme evresinde itirazın sınırlandırılması sorunun esas ile birlikte ele alınmasına karar verilmiş olmakla, esasa geçilmeden önce itirazın sınırlandırılması önsorununun incelenmesi gerekmiştir.

İtiraz yoluna başvuran mahkeme, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 63. maddesinin son fıkrasının Anayasa'ya aykırılığından söz etmekte ve kararında "1479 sayılı Kanunun 63/son maddesinin..." demekle, iki fıkradan oluşan bu maddenin ikinci fıkrasını ifade etmiş olmakta ve bunun Anayasa'ya aykırılığını ileri sürmüş bulunmaktadır.

Anayasa'nın 152. ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesi uyarınca mahkemeler, Anayasa Mahkemesine ancak ellerindeki davalarda uygulanacak kanun hükmünün iptali için başvurabilirler. Bu davada uygulanacak hüküm ise, gerçekten 63. maddenin ikinci fıkrası hükmüdür. Ne var ki, bu fıkra hükmü, iki ayrı

hususlu ihtiva etmektedir. Bunlardan birincisi Kurumca "yapılan" yardımlar, ikincisi ise "yapılacak" yardımlardır.

İtiraz konusunu oluşturan dava bunlardan "yapılan" yardımlar nedeniyle açılmış bulunmakla beraber, fıkra hükmünün bölünmez bir bütün teşkil etmesi, "yapılan" ve "yapılacak" yardımlar konusu birlikte ele alınıp değerlendirilmedikçe sağlıklı bir sonuca ulaşılamayacağı gerçeği karşısında esasın incelenmesinin, 1479 sayılı Yasanın 63. maddesi-nin ikinci fıkrası hükmünün bütünüyle gözönünde tutularak yapılması gerekmektedir.

İtiraz konusu Yasa kuralının, Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilebilmesi için, önce iptali istenen kuralı da içeren 63. maddesi hükmünün içeriği, kapsamı ve anlamının açıklığa kavuşturulması yerinde olacaktır.

1479 sayılı Kanunun, "Üçüncü kişinin sorumluluğu" kenar başlığını taşıyan 63. maddesi şu şekildedir:

"Madde 63 - Üçüncü bir kimsenin suç sayılır hareketi ile bu Kanunda sayılan yardımların yapılmasını gerektiren bir halin doğmasında, Kurum, sigortalı veya hak sahiplerine gerekli bütün yardımları yapar.

Ancak, Kurum, yapılan ve yapılacak yardımların tutan için üçüncü kişilere, istihdam edenlere, araç sahiplerine ve diğer sorumlulara rücu eder."

Görüldüğü üzere maddenin birinci fıkrası, üçüncü bir kimsenin suç sayılan hareketi sonunda dahi 1479 sayılı Kanunda gösterilen bütün yardımların Kurumca, sigortalı veya hak sahiplerine yapılacağı öngörmekte; ikinci fıkrası ise. Kurumun yaptığı veya yapacağı bu yardımların tutarı için üçüncü kişilere, istihdam edenlerle, araç sahiplerine ve diğer sorumlulara rücu edebilmesine imkan tanımaktadır.

Kurum, "yapılan" ve "yapılacak" yardımların tutarı için sorumlu bulunan üçüncü kişilere rücu edebileceğine göre, burada ilk önce çözümlenmesi gereken sorun, bu "yapılan", "ve yapılacak" yardımlardan neyin amaçlandığının saptanmasıdır. Hangi hallerde "yapılan", hangi hallerde "yapılacak" yardımlardan söz edilebilecektir'

Bu sorunun çözümlenmesi, Kurumun, sigortalı veya hak sahiplerine ne gibi durumlarda ve ne tür yardımlarda bulunduğu, diğer bir deyişle, bu Kanunda sayılan yardımların yapılmasına yol açan hallerin neler olduğunun tespitini gerektirmektedir.

1479 sayılı Kanuna bakıldığında bu yardımların, sigortalının çalışma gücünün en az üçte ikilim yitirmesinde, malullük aylığı; belirlenen yaşı doldurması ve belli süre prim ödemesi durumunda sigortalı şahsa yaşlılık aylığı ve ölüm halinde sigortalının eşi, çocukları ana ve babasına aylık bağlanması şeklinde olduğu görülmektedir.

Üçüncü bir kimsenin suç sayılır hareketi sonunda Kurumca yapılması gereken yardımlar ise, maluliyet aylığı. Ölen sigortalının hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanmasından ibarettir. Rücu davasının konusunu da ancak bunlar teşkil edebilecektir. Bu nedenledir ki, burada sigortalının ölümü haliyle, onun maluliyet halini birbirinden ayırmak ve bu ayırımı göre yapılacak yardımların zamanım, hukuki niteliğim belirlemek gerekecektir.

Birinci halde, yani sigortalı şahsın hayatım kaybetmiş olması durumunda değişmeyen, kesin, fiili ve hukuki bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Eylem ve bu eyleme bağlı sonuç kesinlikle bellidir. Kim için, ne miktar tazminatın (bağlanan aylığın sermaye değerinin) kimden alınacağı her yönüyle açıklığa kavuşmuştur. Bu durumda mahkemelerce yapılacak iş. Kurumca, ölen sigortalının hak sahiplerine bağlanan aylığın, saptanan sermaye değerinin, suç sayılan eylemi yapandan, varsa kusuru oranında rücu alınmasına karar vermekten ibarettir. Bu işlem sonunda üçüncü şahsın, rücu davasına konu olan olayla ilgisi ve haksız eyleminin yasalarda öngörülen yükümünü yerine getirmiş olmakla da hukuki ilişkisi sona ermektedir. Bundan böyle ne suç sayılan eylemden, ne de bu eylem nedeniyle istenilebilecek tazminattan dolayı tekrar yargılanmak söz konusu olamaz. Mevcut hukuki düzeni buna imkan vermez, işte Kurumca "yapılan" yardımlar, ancak bu koşullarla ve rücu davası yoluyla sorumlulardan alınabilecektir.

Rücu davasına konu olabilecek ikinci halde, yani maluliyet aylığı bağlanmasında ise, yukarıda açıklanan şekilde bir kesinlik bulunmamaktadır. Suç sayılan bir eylem sonucu sigortalı şahıs yaralanmış, çalışma gücünü kaybetmiş bulunabilir. Kanuna göre, maluliyet aylığı bağlanabilmesi için Kurumca, sigortalı şahsın çalışma gücünün en az üçte ikisini yitirdiğinin tesbiti gerekmektedir. Oysa, bu hususun saptanması her zaman ve hemen mümkün olmayabilir. Ayrıca sigortalı şahsın belirlenen iş görmezlik halinin ileride artması veya başka birisinin sürekli bakımına muhtaç duruma düşmesi mümkündür. Bu nedenle Kurumun yapacağı yardımların türü ve miktarının belli olmaması, üçüncü şahsın olayla hukuki ilgisinin devamım zorunlu kılar. Sigorta olayına sebebiyet veren şahsın haksız eylemi belli, fakat bu eylem sonucu hasıl olan maluliyetin derecesi ve bunun gerektirdiği masraflar ise henüz belli değildir.

Bu hallerde sigortalıya bağlanan gelirden artırma yapılması zorunlu olabilecek ve bunların, süregelen hukuki bağ nedeniyle rücu davası yoluyla ve zamanaşımı süresi içerisinde kusurlu şahıstan tahsili talep edilebilecektir. Görüldüğü üzere rücu davasının konusunu, burada haksız eylemin, önceden kestirilemeyen sonucuna göre, sonradan yapılan fazla ödemeler teşkil etmektedir. Demek oluyor ki; dava konusu fıkra metninde bulunan "ve yapılacak yardımlar" deyişimiyle amaçlanan ve rücu davasının konusunu oluşturan da bu yardımlardır.

Bu nedenledir ki, 63. maddenin dava konusu edilen ikinci fıkrasında yer alan "yapılan" yardımların, sigorta olayı sonucunun kesinlik gösterdiği birinci hal için, "ve yapılacak" yardımların ise, henüz bu derecede kesinlik göstermeyen ve "Neden - Sonuç" ilişkisi süregelen ikinci hal için yasada yer aldığının kabulü; hukuka, hak ve hakkaniyet ilkelerine uygun olacaktır. Hal böyle olunca da, sosyal hukuk devletinde, sosyal adalet ve sosyal güvenliğin sağlanması amacıyla ve sonradan çıkarılan yasa hükümleriyle, ölen şahsın hak sahiplerinin veya sakatlanan sigortalının, gelirlerinde yapılan artışlardan, sigorta olayına sebebiyet veren kimseyi sorumlu tutmaya hukuki imkan bulunamayacaktır. Çünkü her suç sayılan eylemin sorumlusu, hukuken, ancak kendi eyleminden doğan zararı ödemekle yükümlüdür. Aksi hal, suçlu sayılan kimsenin kendi eyleminin hududu ötesinde de sorumlu tutulabileceği anlamına gelir. Böyle bir düşüncenin savunulması ve aynı zamanda geçmiş ve kesin bir nitelik kazanmış hukuki işlemlere, sonradan çıkarılan yasaların aleyhte etkili olabileceğinin kabulü, hukuk açısından olanaksızdır.

Yukarıda özetlendiği üzere olayda sonraki rücu davalarının konusunu, doğrudan haksız eylem değil, sosyal ve ekonomik koşullar gereği yasaların öngördüğü artışlar oluşturmaktadır. Bu artışların rücu davası yoluyla sorumlulardan istemesi mümkün değildir.

Burada şu hususa değinmek de yerinde olacaktır: Anayasa Mahkemesinin bir kararında da açıklandığı üzere "Anayasa Mahkemesi gerek iptal davası gerekse itiraz yoluyla açılan

davalarda bir yasa hükmünün anlamını kendi hukuki görüş ve anlayışına göre yorumlayarak bir sonuca varmakta..." ve bu sonuç bilindiği üzere Anayasa'nın 153. maddesi gereğince yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlamaktadır. Ancak, az da olsa kimi yargı yerleri bu yorumla kendilerini bağlı saymamakta ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı yorumların şurup gitmesine ve değişik uygulamalara neden olmaktadır. Şu kadar ki, Anayasa Mahkemesi, bir yasanın Anayasa'ya uygunluk denetimini, bu yasanın ne yolda uygulandığına bakarak yapmak durumunda değildir.

Özetlemek gerekirse, suç sayılan bir eylem sonucu ölen bir kimsenin hak sahiplerine Bağ - Kur Yasası gereğince ve kesin olarak bağlanan gelirden, sosyal hukuk devleti olmanın gereği olarak, sosyal adalet ve sosyal güvenliği sağlamak amacıyla yasalarla sonradan artırma yapılmasının, 63. maddenin dava konusu ikinci fıkrasında "yapılan ve yapılacak" yardımlar biçiminde yer alan ibaresinin kapsamı dışında kaldığı ve bu niteliği itibarıyla itiraz konusu hükmün Anayasa'ya aykırı bulunmadığı sonucuna varıldığından itiraz reddedilmelidir.

VI - SONUÇ:

2/9/1971 günlü, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 14/3/1985 günlü ve 3165 sayılı Yasa ile değişik 63. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine,

27/1/1987 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Orhan Onar	Mahmut C. Cuhruk	Necdet Darıcıoğlu
Üye	Üye	Üye
Yılmaz Aliefendioğlu	Yekta Güngör Özden	Muammer Turan
Üye	Üye	Üye
Mehmet Çınarlı	Selahattin Metin	Servet Tüzün
Üye		Üye
Mustafa Şahin		Vural Savaş